

vat de *èmère* 'pendre'. □ 1.^a doc.: fi S. xv, Eiximenis.

«Muyler enamoradica / ... / que sia jamés consent: / en tota part e manera / tenir norma d'honestat: / nodrir-l' a *prompta* obediència, / e no reganyar per ren / ---», poema prosificat en el *Llibre de les Dones*, cap. 53 (*EntreDL* i, 175, v. 41). «Los asseguradors --- sien tenguts --- a pagar les quantitats que hauran assegurades --- per les quals sia feta *prompte* exequció» en un passatge poc antic del *Consolat de Mar* (ed. Molinè, p. 223). «Tot elector d'elecció s'enuja: / car l'esperit és *prompte* la mort pendre, / mas lo compost no-s pot a tant estendre», Ausiàs cxii, 15i. «*Prompte*: facilis, expeditus, promptus», JnEsteve. Es tracta d'un mot de propagació bastant tardana, com correspon a un llatinisme, un dels molts que s'adopten i popularitzen amb el Renaixement: l'únic resultat possible en català, segons fonètica popular hauria estat **pront*.

En l'epistolari oficial rossellonès la fórmula antiga era «*prests* a servir ---», que no comença a ser substituïda per «*promptes* en servir (a V. Maj. etc.)» fins cap a 1580 o 90 (RLR LXII, 285): el primer cas és «A la ordinació --- de Vostra Majestat *promptes*. Los Cònsols» a. 1571 (RLR LIII, 405); veg. el que hem citat a PREST. En els segles baixos, però, fa grans progressos, i sobretot es popularitza molt en el P. Val.; i, en el cançoner popular, més o menys pertot: «Se posa a trucar la porta / --- / la seva mare fou *prompta*, / *promptament* la baixa a obrir», *La Filla del Carmesí* (MilàF, Romllo., 205.8). «La moneda està *prompte*: pecunia est in numerato», «*prompte* en aprendre: celeris ad discendum», OPou (*ThPu.*, 118, 179). *Pronte* parlant del vogir d'una nau en una crònica eivissenca de 1583 (Macabich, *Sta. M. la M.*, Cròn., 47). Convertit en adverbí, com és sabut, en val. modern ha substituït els antics adverbis *tost*, *prest* o el cat. central *aviat*: així en el Centre i Migjorn val., però també bastant al Nord: «que se morgue *prònte!*» La Pobra Tornesa, 1961.

Més ràpidament i amplament fou acceptat l'adverbí *promptament*, que ja trobem en els millors clàssics del S. xv: «Tots lo cregueren / ésser ver Déu / --- / e-u recitaren / dins la ciutat: / —Ressuscitat / és, verament! — / Mas, *promptament*, / —d'ells sobornats, / d'ells menaçats — / molts variaren, / e deposaren / mentint vilment», JRoig (*Spill*, 14270); «manifestà a la Comtessa, muller sua, la sua breu partida; la qual ho pres ab molt impacència --- la femeníl condició *promptament* no pogué resistir que no demostràs ésser molt agreujada», JoMartorell (Ag. i, 13.4f.). «Y mataren al Virey - y al Governadó al darrera: / *promptament* el senyor Rey - va fer que cessàs la guerra», *Cançó de guerra dels Segadors* (versió reco. a Aiguafreda), «Bon Jesús se'n va adonar - *promptament* li preguntave», MilàF (81D; reco. en el Penedès, 12C, v. 27, i ja en l'ed. de 1853).

DERIV.: *Promptitud* [AntCanals, *Scipiò*, 42, i en el *Tirat* de Galba]; *promesa*, *promptedat*. *Promptuari* [1754, Pere Salses, autor d'un «*Promptuari moral, sagrat y cathecisme*»] (Montoliu, *Aribau*, p. 53; desig-

nant una espècie d'armari o farmaciola, en Cauliac, fi S. xv).

CPT.: *Impromptu*, pròpiament frase ll. in *promptu* est 'està a punt, disponible': «En Tomàs de Bajalta va engegar a cop calent el primer sermó de la seva era filantròpica, anomenat l'*Impromptu de la Morratxa*», Coromines (*Silèn* II, O. C., 22b7); *emprompte*.

PROMULGAR, pres del ll. *promulgare* 'publicar una llei o projecte de llei'. □ 1.ª doc.: 1344, *Ordin.* del Cerimoniós, *AlcM*; S. xv, *DAG*.

«Dia 7 de abril de 1767 --- se tragueren de Barcelona, ab la major ignomínia y insolència --- als pobres Jesuïtes de aquest col·legi de Betlem --- en virtut de una pregmàtica sancció que *promulgà* y firmà lo rey don Carlos III», B. de Maldà (*Excurs.*, p. 166).

DERIV.: *Promulgació* [Lacav.]. *Promulgable*. *Promulgador* [Belv.].

PRONACIÓ, PRONADOR, PRONITAT, derivats del ll. *pronus* 'inclinat cap endavant, propens'. Es creu que no hi té res a veure etimològicament el fr. *prôner* 'predicar', *prône* 'trona de predicació', d'on el mot *prono* que usa Bosch de la Trinxera: «anaren a missa en un poblet de mala mort, del cim de la serra; després de llegir lo *prono*, lo senyor Rector, desplegà un paper ---», *Records d'un excursionista*, p. 26.

Pronaos, V. nau *Pronitat*, V. *pronació* *Pronom*, *pronominal*, V. nom *Pronòstic*, *pronòstica*, *pronosticació*, *pronosticador*, *pronosticar*, *pronòstiga*, *pronostiquer*, V. *conèixer* *Pronitissa*, V. *frontissa* *Pronincia*, *pronunciable*, *pronunciació*, *pronunciament*, *pronunciar*, *pronuncial*, V. *nunci*

PROP, del ll. *prôpe* id. □ 1.ª doc.: orígens (*Homilies* etc.).

«--- Dementre que semenava, la una sement caëg *prob* de la via, e fo calzigad', e ls ocells del cel mençaren aquela sement», «aquest ceg ere justa *prob* de Jericó, e él acaptave-s tot zo d'on vevie», *Hom.*, 2v22, 3v16.¹

En llatí clàssic *PROPE* va funcionar tant en qualitat d'adverbí com de preposició: *prope me*, *propius urbem*, *prope lucem* (i els grups quasi soldats *prope diem* i *prope-modo*), si bé encara més sovint com a adverbí: *prope accedere*, *prope adest cum* --- etc., cas més freqüent de molt (si bé l'ús amb datiu *prope alicui*, *propius mari* ve a sumar-se a aquell des del punt de vista romànic). En romànic l'ús com a adverbí va dominar totalment i pertot. De manera que quan se li donen funcions preposicionals ha de ser en combinació amb *de*, com ja ho veiem en les *Homilies*, i en tota mena de textos des dels primers períodes medievals de la nostra llengua. Restaren, però, en textos antics algunes romanalles de l'ús com a verdadera preposició.

En estil poètic s'ha permès fins avui: «*Vora* la mar eternament quieta / floreix immòbil la pomera blanca, / el presseguer vermell, que riu i brilla / *prop*